

OLYMPIÁDA ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATURY
15. ročník, šk. rok 2022/2023
CELOŠTÁTNE KOLO, kategória A

I. ČASŤ – PÍSOMNÁ
TEST

Čas na vypracovanie testu: 30 minút

Ukážka 1

Ján Oravec, Eugénia Bajzиковá – Súčasný slovenský spisovný jazyk – syntax
(úryvok, upravené)

Podmet (subjekt)

[...]

Dost' často býva podmet vyjadrený nejakým partitívnym výrazom, ktorý má tvar genitívu, ale syntakticky je nominatívom. Tvarom genitívu sa naznačuje kvantita (partitívnosť) substancií v podmete. Genitív nezávisí od slovesa. Vyjadruje činiteľa deja alebo nositeľa stavu.

V prísudku viet s genitívnym podmetom bývajú slovesá: *byť (bolo), zostať, pribúdať, ubúdať, prirastať/prirásť, pripadnúť* (██████). Prísudky majú tu vždy tvar 3. osoby singuláru neutra.

Ďalej bývajú genitívne podmety vo vete so záporným nepredmetovým slovesom v prísudku, napr. *nebyť (nie je, nebolo...), nezostať (nezostalo), neminulo, chýbalo, alebo býva v prísudku elipsa takého záporného slovesa.*

Matky nebolo doma, nemali sme sa komu požaľovať za horúca. (Figuli)

Napokon vo vetách s genitívnym podmetom bývajú prísudkom zvrtné slovesá, v ktorých zvrtné sa ruší väzobnú silu (akuzatívnu) a mení ich na nepredmetové, napr. *(na)hrnulo sa, zohnalo sa, našlo by sa...*

Do krčmy sa nahrnulo detísk a starých báb. (Ondrejov) – *Umelcov by sa našlo.* (Zúbek) – *V Sučanoch sa pušky nenašlo.* (Tajovský)

BAJZÍKOVÁ, E., ORAVEC, J. 1982. *Súčasný slovenský spisovný jazyk. Syntax.* Bratislava: SPN, s. 79 – 80, ISBN 67-179-82.

1. V prvom súvetí ukážky 1 sa hovorí
 - A. o nadradenosti tvaroslovia nad skladbou.
 - B. o nadradenosti gramatiky nad štylistikou.
 - C. o prepojení lexikológie a gramatiky.
 - D. o prepojení syntaxe a morfológie.
2. Ktoré slovo na základe ukážky 1 patrí na zakryté miesto v jej texte?
 - A. snehu
 - B. jemu
 - C. veľa
 - D. zle

3. Ktoré tvrdenie je na základe predposledného odseku ukážky 1 pravdivé?
- A. Slovesá *nahrnúť, zohnať, nájsť* sú vždy zvrtné.
 - B. Všetky zvrtné slovesá sú nepredmetové.
 - C. Slovesá *nahrnúť, zohnať, nájsť* sa viažu s akuzatívnym predmetom.
 - D. Všetky zvrtné slovesá tvoria prisudzovacie sklady s podmetom v genitíve.
4. V ktorej možnosti sa nachádza príklad na zvýraznený jav z tretieho odseku ukážky 1?
- A. Neminulo roku, vrátila sa späť domov.
 - B. Keby nie teba, nebolo by sa to podarilo!
 - C. Peňazí na splnenie jeho sna mu už nezvýšilo?
 - D. Chýbalo ti šťastia na úspešné zavŕšenie snahy...
5. Ktorý pád je v slovenčine vždy predložkový? _____
6. V ukážke 1 sa vyskytuje zveličenie v citáte z diela
- A. M. Figuli.
 - B. Ľ. Ondrejova.
 - C. Ľ. Zúbeka.
 - D. J. G. Tajovského.
7. Doplňte správne jazykovedné termíny do nasledujúcej vety.
V ukážke 1 sa uplatnil _____ slohový postup a ukážka 1 patrí do _____ jazykového štýlu.
8. V ktorej možnosti sa nachádza súvetie s vedľajšou vetou podmetovou?
- A. Mali ho predsa radi takého, aký bol.
 - B. Počujem vás, že sa na niečom smežete.
 - C. Bolo mu, ako keby ho bol prešiel parný valec.
 - D. Zistilo sa však, že v objekte sa nik nezdržiaval.
9. V ktorej možnosti sú správne utvorené obe obyvateľské mená od miestneho názvu Sučany?
- A. Sučanec, Sučianka
 - B. Sučiančan, Sučianka
 - C. Sučančan, Sučančanka
 - D. Sučianec, Sučanka

Ukážka 2

Jurkovičovu tepláreň ocenili na celosvetovej súťaži architektúry

Autor TASR

Bratislava 28. novembra 2022 17:00

Rekonštrukcia bývalej Jurkovičovej teplárne v Bratislave, ktorá je už 14 rokov aj národnou kultúrnou pamiatkou, vyhrala na medzinárodnej súťaži The Architecture MasterPrize Award 2022 v španielskom meste Bilbao. Zvíťazila v kategórii industriálnej stavby a na podujatí uspela ako vôbec prvý projekt zo Slovenska. „Je to dôkaz, že aj na Slovensku máme stavby medzinárodného významu. Jurkovičova tepláreň je príkladom udržateľnosti a priestorom spájajúcim moderné pracovné prostredie, kultúru a gastronómiu v priestore novej zóny v Bratislave,“ skonštatoval hlavný architekt obnovy Martin Paško.

Komplexná rekonštrukcia Jurkovičovej teplárne stála viac ako 13 miliónov eur. Budova je súčasťou polyfunkčného komplexu Sky Park s mestským parkom od architektky Zahy Hadid v bývalej industriálnej zóne medzi ulicami Čulenova, Továrenská a Bottova.

Jurkovičovu tepláreň začali stavať v roku 1941 a dokončili ju v roku 1944. Bola súčasťou priemyselného centra Bratislavy, **mimo** historického jadra mesta. Pre blízkosť prístavu a vlakovej vlečky vzniklo viacero továrenských stavieb, ako Cvernovka, Gumon, Kablo či rafinéria Apollo. Jurkovičova tepláreň je jedným z posledných odkazov na priemyselnú históriu tejto lokality v Bratislave.

Zdroje: TERAZ.SK., upravené;

<https://kultura.pravda.sk/na-citanie/clanok/648667-svetovy-uspech-slovenskej-architektury-ocenili-jurkovicovu-teplaren/>, upravené

10. Pomenujte žáner ukážky 2. _____

11. Ktoré tvrdenie je v súlade s obsahom ukážky 2?

- A. Bratislavská budova obnovená pod vedením Zahy Hadid získala prestížnu cenu.
- B. Po prvýkrát sa stala laureátom tejto španielskej ceny národná kultúrna pamiatka.
- C. Jurkovičova tepláreň bola v čase svojho vzniku stavbou medzinárodného významu.
- D. V blízkosti Dunaja bolo v minulosti vybudovaných niekoľko industriálnych podnikov.

12. Ktoré tvrdenie z ukážky 2 nevyplýva?

- A. O úspechu rekonštrukcie Jurkovičovej teplárne informovalo internetové spravodajstvo.
- B. Jurkovičova tepláreň je súčasťou projektu Sky Park s viacerými možnosťami využitia.
- C. Po rekonštrukcii bude zmodernizovaná budova slúžiť svojmu pôvodnému účelu.
- D. Bratislavské priemyselné centrum fungovalo aj počas druhej svetovej vojny.

13. Medzi slovami *cverna* a *niť* je rovnaký významový vzťah ako medzi slovami

- A. *bývalý* a *súdobý*.
- B. *lokalita* a *lokalizácia*.
- C. *rafinéria* a *rafinovanosť*.
- D. *rekonštrukcia* a *obnova*.

14. Slovo *polyfunkčný* je utvorené

- A. odvodzovaním pomocou slovotvornej predpony a slovotvornej prípony.
- B. skladaním a odvodzovaním pomocou slovotvornej prípony.
- C. skladaním a odvodzovaním pomocou slovotvornej predpony.
- D. spájaním slovotvorného základu so slovotvornou príponou.

15. V citáte v ukážke 2 sa nachádza

- A. polovetná konštrukcia.
- B. priraďovacie súvetie.
- C. jednočlenná veta.
- D. vsuvka.

16. *Komplexná rekonštrukcia Jurkovičovej teplárne stála viac ako 13 miliónov.*

Transformujte nezhodný prívlastok z uvedenej vety na zhodný a napíšte ho. _____

17. Ktorým slovným druhom je hrubo vytlačené slovo v poslednom odseku ukážky 2?

18. **Jurkovičovu tepláreň ocenili na celosvetovej súťaži architektúry**

Koľkokrát dochádza v nadpise ukážky 2 k znelostnej asimilácii? _____

19. Napíšte jednoslovný jazykovedný termín pomenúvajúci nadpis ukážky 2. _____

Ukážka 3

Lýdia Vadkerti-Gavorníková – A zem sa predsa krúti

s nami doteraz
na počudovanie spoľahlivo
ba akoby aj navzdory
našej nedochvíľnosti načas
so svedomitou presnosťou
prekračuje bod slnovratu
aby sme neprepásli
plodné obdobia
jalovým okamihom

Zem – ako nás len unesieš
keď sme aj sami sebe na ťarchu
ako to že ti naše nánosy
nevychýlili os – ?

Čudujem sa a nechápem –
či stojím
ležím
alebo sa pohnem
zem je doteraz
podo mnou

Zdroj: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/831/Vadkerti-Gavornikova_Hra-na-par-nepar/2

20. Ktoré tvrdenie o ukážke 3 je pravdivé?

- A. Je postavená na rytmicko-syntaktickom paralelizme.
- B. Obsahuje niekoľko veršových presahov.
- C. Reprezentuje tzv. báseň-pásmo.
- D. Predstavuje tzv. čistú poéziu.

21. Vymenujte dva znaky voľného verša, ktoré charakterizujú báseň *A zem sa predsa krúti*.

22. Ktorú myšlienku ponúka autorka v básni *A zem sa predsa krúti*?

- A. Zem sa bude aj naďalej krútiť, nech sa na nej stane čokoľvek.
- B. Ľudia by si mali viac vážiť obyčajnú každodennosť a jej krásu.
- C. Zem predstavuje istotu pre ľudí, ktorí sú zväčša nedokonalí.
- D. Ľudia by bez nemenných prírodných zákonov nemohli jestvovať.

23. Označte písmenom **X** ten verš básne *A zem sa predsa krúti*, v ktorom sa nachádza personifikovaný opis prírodného javu.

24. V ukážke 3 sa vyskytuje aj

- A. kontrast.
- B. alegória.
- C. metonymia.
- D. prirovnanie.

25. Podčiarknite v texte básne *A zem sa predsa krúti* slovnú hračku.

OLYMPIÁDA ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY
15. ročník, šk. rok 2022/2023
CELOŠTÁTNE KOLO, kategória A

I. ČASŤ – PÍSOMNÁ
TRANSFORMÁCIA TEXTU

Čas na transformáciu textu: 30 minút

Na základe ukážky č. 2 napíšte **beletrizovaný životopis** Jurkovičovej teplárne.